

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Ігор МАМОНТОВ

*Заслужений юрист України,
професор кафедри права та публічного управління
Київського національного університету
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна*

В умовах російського воєнного вторгнення в Україну, що розпочалося 20 лютого 2014 року і набуло повномасштабного характеру 24 лютого 2022 року, в Україні постійно зростає чисельність внутрішньо переміщених осіб, основною причиною чого є глобальні руйнування житлового фонду та інфраструктури населених пунктів на територіях проведення активних бойових дій. Окрім цього, велика кількість внутрішньо переміщених осіб покинула своє житло у зв'язку з окупацією територій проживання, значна кількість таких осіб потребує забезпечення житлом внаслідок його пошкодження під час російських атак повітряними засобами ураження. У таких умовах, при значній обмеженості фінансових ресурсів, державна політика щодо захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб потребує удосконалення, систематизації та збалансованості.

Водночас часткова реалізація Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках показала необхідність впровадження нових і удосконалення існуючих механізмів забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб за умов оптимізації наявного житлового фонду державних органів влади, освітніх закладів, балансових ресурсів органів місцевого самоврядування та всіх інших потенційних джерел формування фондів житла, а також залучення фінансових ресурсів з міжнародних джерел фінансування.

Сучасне законодавство у сфері захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб достатньо громіздке і розгалуджене. Нижче наводимо чинні законодавчі і підзаконні акти, що регулюють суспільні відносини у даній сфері, зокрема:

Конституція України;

Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затверджений Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII;

Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» 23 лютого 2023 року № 2923-IX;

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна» 4 грудня 2024 року № 4114-IX;

Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» 15 квітня 2014 року № 1207-VII;

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI;

Закон України «Про оренду державного та комунального майна» 3 жовтня 2019 року № 157-IX;

Закон України «Про вищу освіту» 1 липня 2014 року № 1556-VII;

Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII;

Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 495 «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2023 р. № 930 «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2021 р. № 451 «Питання надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів гранту, наданих Кредитною установою для відбудови (KfW)»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 856 «Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 1998 р. № 1597 «Про затвердження Правил надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі»;

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» та інші.

Водночас даний комплекс законодавства не забезпечив ефективність державної політики у даній чутливій сфері суспільних відносин. Окрім цього, у наведених актах відсутні положення, що стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, створюють підстави для дискримінації, стосуються інших ризиків та обмежень, які можуть виникнути під час його реалізації.

Вищенаведені особливості правової політики у сфері захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб надають підстави говорити про оновлення програмного документу, зокрема Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року. Ключовим аспектом оновлення даного програмного документу має стати механізм створення фондів житла, формування політики ефективного кредитування та стимулювання фінансово-кредитних механізмів і запровадження надзвичайно важливої компоненти – інституту соціальної оренди житла для внутрішньо переміщених осіб, чого не створено і по сьогодні.

На наше переконання, оновлення даного стратегічного документу повинно супроводжуватись визначенням відповідального центрального органу виконавчої влади, який у межах відведених термінів буде контролювати реалізацію і відповідальність інших суб'єктів за стан виконання завдань і заходів, які міститимуться у стратегічних цілях оновленого акта. З прийняттям оновленої стратегії буде можливість сформувати цілісну державну політику щодо запровадження і реалізації збалансованих механізмів захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб, забезпечення соціальної стійкості їх функціонування, створення сприятливих умов для інтеграції внутрішньо переміщених осіб у середовищі приймаючих громад та поступового покращення житлових умов. Дані результати можуть бути досягнуті через запровадження нових інституційних підходів та управлінських рішень щодо посилення спроможності держави у забезпеченні житлових прав внутрішньо переміщених осіб в Україні; підвищення ефективності функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб та поступового їх переведення до інших форм захисту житлових прав; удосконалення

існуючих і запровадження нових дієвих механізмів та шляхів формування фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб; нового механізму соціальної оренди житла; запровадження нового механізму придбання житла на умовах фінансового лізингу, удосконалення організаційно-правового механізму надання компенсацій та розширення кредитно-інвестиційних механізмів забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб. Складові такої політики можуть бути реалізовані тільки в умовах юридично закріплених зобов'язань відповідальних суб'єктів, що забезпечить державну підтримку постраждалого населення у середньостроковій перспективі.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-493-4-35>

РЕЛОКАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА СВОЄЧАСНЕ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Олег МАРЦЕЛЯК

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Російська агресія проти України має наслідком не тільки жакливі наслідки у людських втратах, захопленні територій України, пошкодженні вітчизняних об'єктів інфраструктури, порушенні прав і свобод українського народу і т. ін., але й внаслідок цієї війни поставлені на паузу цілий ряд важливих напрямів національного державного будівництва, наприклад, вступ України до Європейського Союзу, НАТО, розпочаті реформи у сфері децентралізації влади, соціальній та економічній галузях. Не слід в цьому плані залишати поза увагою й політичну сферу, де внаслідок війни не можуть бути своєчасно сформовані представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування, незважаючи на те, що термін повноважень Президента України, як і депутатів Верховної Ради України уже завершилися, а повноваження представницьких органів місцевого самоврядування мають завершитися уже скоро.

Неможливість проведення виборів в Україні в умовах війни з росією викликана цілим рядом факторів. По-перше, в результаті російської